

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет української філології та журналістики
Кафедра історії української літератури та компаративістики
Силабус
навчальної дисципліни
ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ

Загальна інформація про курс

Назва курсу, мова викладання	Еволюція українського історичного роману українська
Викладач	Громик Лариса Іванівна, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри історії української літератури та компаративістики
Профайл викладача	https://ukrlit.kpnu.edu.ua/hromyk-larysa-ivanivna/
Е-mail:	hromyk.larysa@kpnu.edu.ua
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=8621
Консультації	Консультації проводяться упродовж семестру групові або одноосібні за розкладом: очні консультації – середа з 14.00 до 15.00 (ауд. 413) онлайн-консультації – середа з 15.00 до 16.00 (Google Meet, Viber)

Анотація до курсу

Еволюція українського історичного роману – навчальна дисципліна, що досліджує генезу українського історичного роману в контексті вітчизняного і світового літературного процесу, ідейно-тематичне, жанрово-композиційне і художньо-образне багатство кращих зразків жанру.

Мета і завдання курсу

Мета освітньої компоненти: розкрити основні етапи розвитку в Україні історичного роману як жанру, починаючи з середини ХІХ століття і завершуючи надбаннями останніх десятиліть, систематизувати й доповнити набуті здобувачами вищої освіти знання під час вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «Історія української літератури», підкреслити пізнавальне, виховне й естетичне значення творів про минуле України.

Завдання навчальної дисципліни:

- розкрити особливості розвитку українського історичного роману в хронологічній послідовності як динамічної художньої системи;
- проаналізувати жанрово-стильову специфіку, образну систему та структурні особливості історичних романів українських авторів;
- ідентифікувати психологічні складові «героїчного» й «трагічного» характеру в художньому світі історичної романістики;

- визначити співвідношення історичної та художньої правди в творах, що вивчатимуться;
- висвітлити специфіку художнього моделювання національного минулого;
- схарактеризувати ключові моменти розв'язання проблеми «людина – історія» в обраних для аналізу творах;
- визначити здобутки і втрати історичної романістики українських митців, сформулювати її літературознавчу оцінку;
- стимулювати дослідницький інтерес здобувачів вищої освіти, розвивати смак до пошукової роботи;
- формувати громадянську позицію та історичну свідомість сучасної молоді.

Програмні компетентності

Загальні компетентності:

- Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.
- Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях, переконливо аргументувати власні міркування.

Спеціальні (фахові) компетентності:

- Здатність аналізувати, систематизувати та характеризувати літературні факти і процеси, що їх зумовлюють, та інтерпретувати художні твори.
- Здатність до розуміння закономірностей розвитку історичного роману як жанру, його особливостей.
- Здатність до аналізу поетики українського історичного роману, його художніх особливостей, жанрово-стильової специфіки.

Програмні результати навчання

- Ефективно працювати з інформацією: добирати потрібні відомості з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати та систематизувати.
- Знати суспільно-історичний контекст й особливості розвитку українського історичного роману.
- Уміти здійснювати глибокий ідейно-художній аналіз літературного твору, давати йому власну оцінку; розрізняти поняття історичної і художньої правди в історичному романі; аналізувати історичний роман у вітчизняному і зарубіжному контексті.

Очікувані результати навчання з дисципліни

Знання: змісту аналізованих художніх творів та їх місця в історико-літературному процесі; тематики й жанрової специфіки українського історичного роману; періодів розвитку жанру в Україні; проблем духовного життя героїв, виявлення конкретно-історичного, національного та загальнолюдського в характерах історичних персонажів; основних літературознавчих термінів і понять, пов'язаних з історичною прозою; праць дослідників історичного роману.

Уміння: аналізувати художній твір в єдності змісту і форми відповідно до вимог сучасного літературознавства; визначати основну проблематику, сюжет, композицію, систему образів, засоби характеротворення, зображально-виражальні засоби мови;

здійснювати порівняльний аналіз художніх творів; працювати з літературно-критичними статтями, монографічними дослідженнями; користуватися довідниковою, словниковою та енциклопедичною літературою.

Формат курсу

Викладання курсу передбачає поєднання традиційних форм аудиторного навчання з елементами електронного навчання у системі MOODLE. Можливе використання застосунку Google Meet для проведення відеоконференцій.

Обсяг і ознаки курсу

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
Спеціальність, спеціалізація	014 Середня освіта (Українська мова і література) 035 Філологія. Українська мова та література
Рік викладання	2022-2023
Семестр вивчення	другий
Обов'язкова / вибіркова	вибіркова
Кількість кредитів ЄКТС	4 кредити ЄКТС
Загальний обсяг годин	120
Кількість годин навчальних занять	40
Лекційні заняття	20
Практичні заняття	20
Самостійна та індивідуальна робота	80
Форма підсумкового контролю	залік

Технічне й програмне забезпечення, обладнання

Вивчення курсу потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення: проектор і ноутбук/персональний комп'ютер для презентацій у форматі MS Power Point або інших, демонстрації навчальних і художніх фільмів. Передбачається застосування модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища (MOODLE).

Політика курсу

Організація освітнього процесу здійснюється відповідно до:

- Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами) (<https://cutt.ly/PUxu4YQ>);
- Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (нова редакція) (<https://cutt.ly/5Uxij64>);
- Положення про академічну мобільність студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) (<https://cutt.ly/WUxiTfK>).

Відвідування занять. Очікується, що здобувач вищої освіти дотримуватиметься правил внутрішнього розпорядку Кам'янець-Подільського національного університету

імені Івана Огієнка (<https://cutt.ly/yTLKA40>) та етичних норм поведінки, відвідуватиме всі види занять і консультації.

У разі неможливості відвідати заняття, здобувач вищої освіти має повідомити викладача та самостійно засвоїти теоретичний матеріал плану заняття і виконати заплановані завдання – домашні й аудиторні. Пропущені заняття зобов'язаний відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Здобувач вищої освіти має дотримуватися термінів виконання всіх видів робіт, передбачених курсом.

Очікується, що здобувач вищої освіти візьме участь у всіх контрольних заходах (поточний контроль, модульний контроль, контроль виконання самостійної роботи, підсумковий контроль).

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності регулюється Кодексом академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) (<https://cutt.ly/2TLKGh1>) та Положенням про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) (<https://cutt.ly/FTLKJEm>).

Очікується, що роботи здобувача вищої освіти будуть оригінальними міркуваннями. Відсутність покликань на використані джерела, фабрикування достовірності інформації або джерел списування становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача вищої освіти та фактів списування (зокрема, з використанням мобільних пристроїв) є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від обсягу плагіату чи обману.

Література. Для пошуку рекомендованої літератури здобувач вищої освіти може послуговуватися книгозбірнею університету, бібліотекою кафедри історії української літератури та компаративістики, інтернет-джерелами. Здобувачі вищої освіти заохочуються до використання літератури, якої немає з-поміж рекомендованої.

Комунікування з викладачем. Спілкування з викладачем здійснюється під час лекційних і практичних занять (участь у бесідах, дискусіях, відповіді на питання тощо), щотижневих консультацій. Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть звертатися до викладача для роз'яснення незрозумілих питань, для відпрацювання пропущених занять, для перевірки виконання завдань самостійної роботи, цікавитися додатковими відомостями й сучасними науковими знаннями з курсу.

Схема курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	разом	у тому числі		
		лекційні заняття	практичні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Українська історична романістика				

Тема 1. Вступ. Предмет і завдання курсу. Історичний роман: теоретичний аспект	8	2		6
Тема 2. На засадах романтизму. Панування художньо-історичного різновиду в українській історичній романістиці XIX – початку XX ст.	20	4	2	14
Тема 3. Західноукраїнський та еміграційний історичний роман у процесі збагачення реалізму української літератури першої половини XX ст.	22	4	4	14
Тема 4. У прокрустовому ложі доктрини соцреалізму: історичний роман 30-50-х років XX століття.	20	2	4	14
Тема 5. Історичний роман «в умовах заблокованої культури»: 60-80-і роки XX століття.	28	4	6	18
Тема 6. Романна історія на рубежі тисячоліть: філософська візія минулого України у творчості сучасних письменників.	22	4	4	14
Разом годин	120	20	20	80

Політика оцінювання

Контроль якості підготовки здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до таких документів:

- Положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (зі змінами та доповненнями) (<https://cutt.ly/ETLKNxY>);
- Положення про екзамени і заліки та порядок перезарахування навчальних дисциплін, визначення академічної різниці та її ліквідації при переведенні, вступі та поновленні студентів на навчання до Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (<https://bit.ly/3COMiIn>).

Критерії оцінювання результатів навчання

Поточний і модульний контроль (100 балів)			Сума
Змістовий модуль 1 (100 балів)			100 балів
Навчальні заняття	МКР	Самостійна робота	
50 балів	30 балів	20 балів	

Рейтингова оцінка за навчальну дисципліну

Підсумкова рейтингова оцінка студента за навчальну дисципліну є сумою рейтингової оцінки за результатами успішності на навчальних заняттях, рейтингового балу за результатами МКР і рейтингового балу за самостійну роботу.

Рейтингова оцінка за результатами успішності на навчальних заняттях обраховується за формулою: $rk = (0,05rk^c + 0,4) \cdot \dot{rk}$, де rk^c – середня оцінка навчальної діяльності здобувача вищої освіти на навчальних заняттях, а \dot{rk} – встановлений максимально можливий бал оцінювання результатів цього виду навчальної діяльності.

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на практичному занятті – 12 (за умови виконання всіх різновидів роботи, передбачених планом практичного заняття). Оцінювання рівня знань студента враховує:

– характеристики відповіді: цілісність, повноту, логічність, обґрунтованість, правильність;

– якість знань (ступінь засвоєння фактичного матеріалу): осмисленість, глибину, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;

– ступінь сформованості вміння поєднувати теорію і практику під час розгляду ситуацій, практичних завдань;

– рівень вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки з проблем, що розглядаються;

– досвід творчої діяльності;

– вміння виявляти проблеми, розв'язувати їх, формувати гіпотези.

Здобувачу вищої освіти, що не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчального заняття, в журналі обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів. Студент, знання, вміння і навички якого на навчальному занятті за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався і має академічну заборгованість за результатом поточного контролю.

Поточну заборгованість, пов'язану з пропуском заняття, невідповідністю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, студент повинен зліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12). У разі невиконання цих умов здобувач вищої освіти вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю (навчальні заняття).

Самостійна робота

Контроль за самостійною індивідуально-дослідною роботою відбуватиметься за допомогою різних видів робіт (опитування на практичному занятті, перевірка конспектів, співбесіда, захист виконаних студентами індивідуальних навчально-дослідних завдань), які охоплюватимуть всі питання, винесені на самостійне опрацювання.

Індивідуальне пошукове завдання здобувача вищої освіти передбачає самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизацію, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчальної дисципліни та розвиток навичок самостійної роботи. При оцінюванні самостійної роботи буде враховано:

- достатність роботи з навчально-методичною, науковою, допоміжною літературою з питань, що розглядаються;

- вміння добувати інформацію з різноманітних джерел;

- креативність у доборі матеріалу і його описі;

- робота з комп'ютерною технікою, системою Internet.

Здобувачі вищої освіти, які за результатами самостійної роботи отримали рейтинговий бал, що менший за 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що її не подали, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю (самостійна робота), ліквідація якої є обов'язковою.

Модульна контрольна робота

Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі. До її написання

допускаються всі здобувачі вищої освіти. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється 0 балів. Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал, що менший від 60 % максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою

Визнання результатів неформальної та (або) інформальної освіти

У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та/або інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно з «Порядком визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих шляхом здобуття неформальної/інформальної освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (<https://cutt.ly/8OFJa9h>), якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю)

Підсумковий рейтинг з дисципліни

Підсумковий рейтинг з кредитного модуля (дисципліни) – це сума рейтингових оцінок у балах за змістовий модуль.

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни	Оцінка за шкалою ECTS	Національна залікова оцінка
90-100	A (відмінно)	зараховано
82-89	B (дуже добре)	
75-81	C (добре)	
67-74	D (задовільно)	
60-66	E (достатньо)	
35-59	FX (незадовільно) (з можливістю повторного складання)	не зараховано
34 і менше	F (незадовільно) (з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу)	

Студенти, що мають академічну заборгованість за результатами поточного / підсумкового контролю, зобов'язані зліквідувати її в терміни, визначені графіком ліквідації академічної заборгованості.

До індивідуального навчального плану студента результати підсумкового рейтингу з навчальної дисципліни заносяться за умови, якщо студент не має академічної заборгованості та його рейтингова оцінка є більшою або рівною 60 балів.

Рекомендована література

Основна

1. Андрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х рр. ХХ ст. Тернопіль : Джура, 2000. 340 с.
2. Бернадська Н. Український роман: теоретичні проблеми і жанрова еволюція : монографія. Київ : Академвидав, 2004. 368 с.
3. Гуляк А. Становлення українського історичного роману. Київ: Міжнар. фінансова агенція, 1997. 293 с.
4. Ільницький М. Людина в історії (сучасний український історичний роман). Київ : Дніпро, 1989. 356 с.
5. Мельничук Б. Випробування істиною: проблема історичної та художньої правди в українській історико-біографічній літературі (від початків до сьогодення). Київ: Академія, 1996. 272 с.
6. Насмінчук Г. Еволюція українського історичного роману : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2007. 136 с.
7. Ромащенко Л. Жанрово-стильовий розвиток сучасної української історичної прози: основні напрями художнього руху : монографія. Черкаси : Вид-во Черкас. держ. ун-ту ім. Богдана Хмельницького, 2003. 388 с.

Додаткова

1. Андрусів С. Мости між часами: (про типологію історичної прози). *Українська мова і література в школі*. 1987. № 8. С. 14–20.
2. Аркас М. Історія України-Русі / перед. сл. П.М. Гвоздецького. Київ : Вища школа, 1993. 414 с.
3. Баран В. Історії гірка наука: думки, навіяні романом Василя Шкляра «Чорний Ворон». *Літературна Україна*. 2010. 15 липня. С. 7.
4. Баран Є. Українська історична проза другої половини ХІХ – поч. ХХ ст. і Орест Левицький. Львів : Логос, 1998. 144 с.
5. Бойко Н. Герої й антигерої в історичних романах І. Нечуя-Левицького. *Дивослово*. 2001. № 1. С. 2–5.
6. Бондаренко Ю. Людина – центр історії в романі Ліни Костенко «Берестечко» (до проблеми формування історичної свідомості школярів). *Урок Української*. 2004. № 11–12. С. 26–30.
7. Бондаренко Ю. Феномен історичності в романі П. Загребельного «Диво»: до проблеми формування історичної свідомості школярів засобами літератури. *Дивослово*. 2010. № 4. С. 2–8.
8. Велика історія України: у 2 т. Т. 1. / передм. І. П. Крип'якевича; зладив М. Голубець. Київ : Глобус, 1993. 352 с.
9. Вихор А., Кромкач В. Осмислення історичної правди у творі Василя Шкляра «Чорний Ворон» («Залишенець»). *Дивослово*. 2017. № 12. С. 53–55.
10. Возняк М. Історія української літератури: у 2 кн. Кн. 1. Вид. 2-ге, випр. Львів : Світ, 1992. 694 с.
11. Возняк М. Історія української літератури: у 2 кн. Кн. 2. Вид. 2-ге, випр. Львів : Світ, 1994. 558 с.
12. Дзюба І. Історичний міф Миколи Вінграновського // Вінграновський М. Северини Наливайко. Київ : Веселка, 1996. С. 5–12.

13. Зборовська Н. Влада і свобода в романах Павла Загребельного. *Слово і час*. 2011. № 10. С. 3–23.
14. Калинчук А. Особливості характеротворення в історичних романах І. Нечуя-Левицького. *Слово і час*. 2000. № 11. С. 26–31.
15. Квітка О. «Чорний Ворон»: високий політ. *Літературна Україна*. 2011. 14 липня. С. 3.
16. Кейда Ф. Відлуння далекої доби: гайдамаччина в українській літературі. Київ : Логос, 2000. 520 с.
17. Ковалів Ю. Українська література в історичному інтер'єрі. *Українська мова та література*. 2003. Ч. 45. С. 3–18.
18. Кохановська Т., Назаренко М. Василь Шкляр – через жанр до міфу // Літературна дефіляда. Сучасна українська критика про сучасну українську літературу. Бібліотека «ЛітАкценту». Київ : Темпора, 2012. С. 208–228.
19. Кривопишина А. Часопросторові (хронотопні) характеристики сюжетів романів Василя Шкляра «Ключ» та «Елементал». *Вісник Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького / Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького*. Черкаси, 2007. Вип. 118. С. 74–76.
20. Міщук Р. Уроки історії – уроки моральності // І.С. Нечуй-Левицький. Князь Єремія Вишневецький. Гетьман Іван Виговський : історичні романи. Київ : Дніпро, 1991. С. 487–502.
21. Насмінчук Г. Й. «Свій-чужий» в романі «Чорний ворон» В. Шкляра // *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки* / [міжнар. ред. кол.: С.Д. Абрамович та ін.]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. Вип. 38. С. 43–48.
22. Насмінчук Г. Й. «Ми будемо захищати себе – свою віру, і мову, і свій народ...»: проблема віри на сторінках роману «Северин Наливайко». *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія історична та філологічна* : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2007. Вип. IV. С. 77–81.
23. Насмінчук Г. Й. Історичний персонаж як вияв авторської концепції: Василь-Костянтин Острозький на сторінках романів Миколи Вінграновського і Петра Кралюка. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія історична та філологічна* : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. Вип. 8. С. 201–208.
24. Олійник Р. Хронотоп як ключ до розуміння історичної поеми Ліни Костенко «Берестечко». *Українська література в ЗОШ*. 2005. № 7. С. 10–11.
25. Осадча І. «А що історія? Історія – коріння... Чим глибше, тим міцніше стоїмо» (Образ Ярослава Мудрого в романі Павла Загребельного «Диво»). *Дивослово*. 1999. № 2. С. 39–41.
26. Панченко В. «Поразка – це наука...». Роман «Берестечко». *Дивослово*. 2010. № 3. С. 39–43.
27. Плохій С. Наливайкова віра: Козаки та релігія в ранньомодерній Україні. Київ : Критика, 2005. С. 136–165.
28. Приходько І. Тема України і національної зради у творчості І. Нечуя-Левицького. *Дивослово*. 2001. № 3. С. 48–54.
29. Ромащенко Л. Минуле – урок для сучасності, проєкція на майбутнє: (Роздуми над новим романом Ліни Костенко «Берестечко»). *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. № 5. С. 44–50.

30. Саєнко В. Історичний роман М. Вінграновського «Северин Наливайко»: особливості образної системи і поетика композиції // Саєнко В. Сучасна українська література : компендіум. Одеса : Астропринт, 2014. С. 154–195.
31. Саєнко В. Шевченкові інкрустації у романі «Чорний Ворон. Залишенець» Василя Шкляра // Сучасна українська література : компендіум. Одеса : Астропринт, 2014. С. 238–255.
32. Слоньовська О. «Чи думав Байда про такого внука, що зрадить славу прадіда свого?!». *Українська мова і література в школі*. 1990. № 12. С. 45–51.
33. Черненко Н. Хто допоможе вибратись з руїни. *Вітчизна*. 1994. № 5–6. С. 124–126.
34. Шпиталь А. Книга болю з проблизком надії. *Слово і час*. 2008. № 7–8. С. 38–46.

Рекомендовані джерела інформації

1. Науково-теоретичний журнал «Слово і Час». URL: <https://il-journal.com/index.php/journal>.
2. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: ([http:// www.nbuv.gov.ua/eb](http://www.nbuv.gov.ua/eb)).
3. Українська бібліотека. URL: (<http://www.lib.org.ua>).
4. Український центр. URL: (<http://www.ukrcenter.com>).
5. Бібліотека Мережі української літератури. URL: (<http://www.ukrlib.com.ua>).
6. Науково-методичний журнал «Дивослово». URL: <https://dyvoslovo.com.ua/>.
7. Науково-методичний журнал «Українська мова і література в школі». URL: <http://presa.ua/ukrains-ka-mova-i-literatura-v-shkoli.html>.
8. Науково-методичний журнал «Українська мова і література в школах України». URL: <http://lib.vipro.org.ua/periodyka.php?cat=63>.
9. Науково-методичний журнал «Українська література в загальноосвітній школі». URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/library/DocDescription?doc_id=5728.